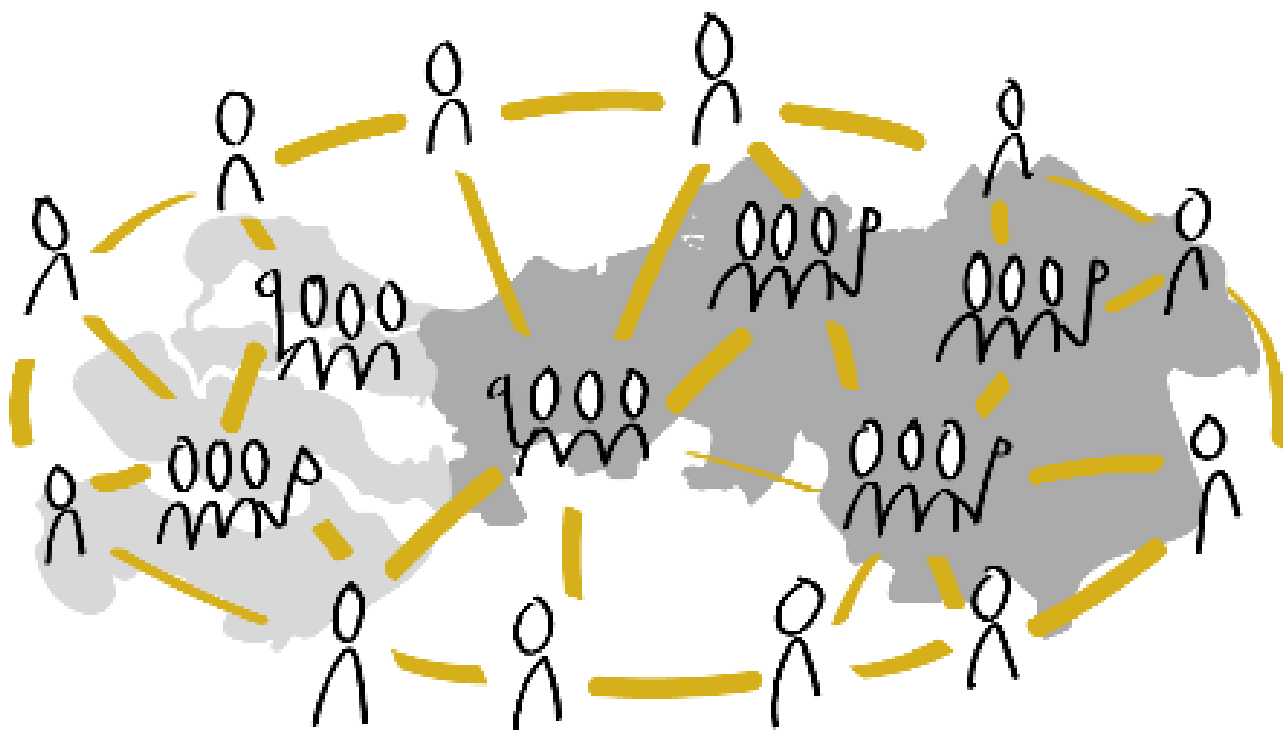

DE GEDEELDE VERKLARENDE ANALYSE

Een verkennend onderzoek naar de toepassing

Lenke Balogh (Sterk Huis), Onderzoeksteam BEN Brabant | Zeeland

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	2
1. Inleiding	6
2. Onderzoeksopzet	7
2.1. Aanleiding voor onderzoek	7
2.2. Doel van onderzoek	7
2.3. Methode van onderzoek	8
2.3.1. Diepte-interviews met professionals, ouders/verzorgers en jongeren	8
2.3.2. Focusgroep met inhoudsdeskundigen	8
2.3.3. Analyse en rapportage	9
2.4. Kanttekening onderzoek	9
3. Toepassing GVA in de praktijk	10
3.1. Geschoolde organisaties & professionals	10
3.2. Inzetten van de GVA	10
3.3. Uitvoering van de GVA in de praktijk	11
4. Ervaringen uitvoerders GVA	13
4.1. Positieve ervaringen	13
4.1.1. Eigenaarschap	13
4.1.2. Achter het gedrag kijken	13
4.1.3. Vertragen, goede analyse & gerichtere hulp	14
4.1.4. Structurering	15
4.2. Negatieve ervaringen	15
4.2.1. Tijdsinvestering	16
4.2.2. Kritiek op het model	17
4.3. Wat levert de GVA op?	17
5. Voorwaarden voor een goede uitvoering	18
5.1. Scholing/ vaardigheden	18
5.2. Intervisie/supervisie	18
5.3. Facilitering in tijd, ruimte en middelen	19
5.4. Taal	19
5.5. Beleid	19
5.6. Handleiding	19
6. Focusgroep	20
6.1 Positieve herkenning	20
6.2 Negatieve herkenning	20
7. Conclusie en aanbevelingen	21
BIJLAGE A Topiclijst GVA in de praktijk - professionals	23
BIJLAGE B Gedeelde Verklarende Analyse Molendrift	25

Managementsamenvatting

Nederland telt acht Bovenregionale Expertisenetwerken Jeugd (BEN) die trachten te voorkomen dat jeugdigen met complexe hulpvragen tussen wal en schip vallen. BEN ondersteunt in de regio Brabant/Zeeland het implementeren van een gedeelde Verklarende Analyse in de praktijk. Een gedeelde Verklarende Analyse (hierna: GVA) is een werktheorie om complexe problematiek te ontrafelen naar persoons- en context kenmerken en de interacties daartussen. Waarbij dit met alle betrokkenen samen gebeurt, zodanig dat alle betrokkenen zich in de analyse kunnen vinden. Die analyse is dan de basis voor een sluitend gezamenlijk hulpverleningsplan. BEN heeft een verkennend onderzoek uit laten voeren naar de ervaringen van gedragswetenschappers en jeugdhulpprofessionals met de toepassing van de GVA. Het onderzoek beoogt antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

- a. Welke organisaties werken momenteel met een GVA?*
- b. Hoe ziet de uitvoering van een GVA er in de praktijk uit? Wat is daarmee anders dan de werkwijze zonder inzet van een GVA?*
- c. Wat is er nodig om de GVA op een goede manier uit te voeren, te implementeren binnen een organisatie?*
- d. Wanneer zet je een GVA het beste in?*
- e. Wat ervaren gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren als positieve aspecten bij de uitvoering?*
- f. Wat ervaren gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren als negatieve aspecten bij de uitvoering?*
- g. Wat levert het werken met een GVA volgens gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren op?*

Het onderzoek bestond uit diepte-interviews met acht professionals van zeven verschillende organisaties die binnen de regio werken met de GVA, een focusgroep waarin met vier professionals van drie organisaties gereflecteerd werd op de voorlopige bevindingen en de analyse die hebben geleid tot onderhavige rapportage.

Welke organisaties werken momenteel met een GVA?

Tijdens de start van het onderzoek in december 2023 zijn professionals van 18 organisaties geschoold in het uitvoeren van een GVA. Het gaat om jeugdzorgorganisaties, GGZ-instellingen, VG-instellingen, jeugdbeschermers, lokale wijkteams/gemeentelijke toegang en een organisatie voor beschermd wonen. Hoeveel van deze organisaties ook daadwerkelijk werkt met de GVA is onbekend, omdat niet alle organisaties hebben deelgenomen aan het onderzoek. Alle respondenten (van zeven organisaties) zijn gedragswetenschapper, met uitzondering van een inhoudelijk teamleider die de gedragswetenschappers aanstuurt. Twee respondenten hebben een verkorte training gevolgd, alle anderen de uitgebreide trainingsvariant aangeboden door Molendrift (die bestond uit tien digitale sessies van twee uur) Later is de training aangepast naar twee dagen. De ervaring met het uitvoeren van een GVA varieert, maar is over het algemeen beperkt.

Hoe ziet de uitvoering van een GVA er in de praktijk uit? Wat is daarmee anders dan de werkwijze zonder inzet van een GVA?

Alle respondenten starten met dossieronderzoek, waaruit zij putten om het format van Molendrift al deels in te vullen. Dan volgt meestal één gesprek met ouders, soms het kind als dit niet te belastend is en in een enkel geval andere (eerder) betrokken professionals of steunend netwerk. Indien het kind niet bij het gesprek is geweest, wordt getracht het kind apart te spreken om zijn of haar

beleving wel mee te kunnen nemen in de analyse. Na het gesprek wordt de analyse uitgevoerd en dit wordt meestal, maar niet altijd gedeeld met het gezinssysteem (persoonlijk of per mail) en vormt de basis voor het (advies voor het) hulpverleningsplan. De meeste respondenten hebben de GVA samen met een andere collega erbij uitgevoerd.

Voor alle respondenten is het werken met het model van de GVA nieuw, maar de meesten – met name de respondenten die werken bij VG-instellingen of GGZ-instellingen – geven aan dat de principes van het model niet nieuw zijn; het vertragen, gericht met het gezinssysteem/ de client analyseren wat er aan de hand is. Er worden binnen de hulpverlening ook andere modellen en methodes gebruikt om dit te bewerkstelligen.

Wat is er nodig om de GVA op een goede manier uit te voeren, te implementeren binnen een organisatie?

Binnen alle organisaties waar professionals werken staat de uitvoering van de GVA nog in de kinderschoenen. De implementatie is nog verre van doorgevoerd. Respondenten hebben wel allemaal een beeld bij de randvoorwaarden die nodig zijn voor een goede implementatie op het gebied van:

- **Scholing/ vaardigheden:**
De scholing zou omgevormd dienen te worden in een theoretische deel – ingekort – als e-learning met daarna een of meerdere fysieke leermomenten waarin een oefencasus centraal staat. Inmiddels is deze aanbeveling in de praktijk al overgenomen. De mening over het opleiding van hbo-professionals loopt uiteen. Degenen die de inzet koppelen aan vaardigheden, wijzen met name op het vermogen om enige afstand tot de casus te bewaren en kritisch durven zijn, goed aan weten te sluiten/ verbinding kunnen maken, de juiste vragen kunnen stellen en goed kunnen luisteren. Inmiddels is door BEN het besluit genomen om hbo-opgeleide professionals de GVA te laten uitvoeren en wordt in pilots onderzocht naar een passende rolverdeling tussen hen en de gedragswetenschapper.
- **Intervisie/ supervisie:**
Wat betreft intervisie/ supervisie vinden respondenten het met name belangrijk dat uitvoerders gefaciliteerd worden in wat zij nodig hebben. Als dit intervisie is, moet dit mogelijk gemaakt worden. Het kan bijdragen aan modeltrouwheid en leert je om de GVA goed uit te voeren, helder te hebben hoe je bepaalde vragen stelt.
- **Facilitering in tijd, ruimte en middelen**, o.a. voldoende ruimtes met digiboards.
- **Taal** zou aangepast moeten worden naar een taal die voor iedereen begrijpelijk is.
- **Beleid:**
De inzet van de GVA zou geïntegreerd moeten worden binnen de reguliere werkwijze en er moet duidelijk gemaakt worden wanneer je deze als professional inzet en met welk doel.
- **Handleiding:**
In de handleiding zou volgens respondenten vooral moeten staan op welke manier je de GVA uitvoert, dus heel praktisch wat je bij welk vakje invult, welke vragen je stelt, hoe je bepaalde zaken moet interpreteren. Daarnaast zou de handleiding moeten starten met een korte uitleg over wat de GVA beoogd, dat het een tool is om de ontstaansgeschiedenis van problematiek te verklaren vanuit een gedeelde visie met het gezinssysteem en de kern dient daarmee te zijn dat je het mét het gezinssysteem opstelt.

Wanneer zet je een GVA het beste in?

Hoewel er veelal nog geen beleid is, en keuzes voor de uitvoering van een GVA in de praktijk nu veelal gemaakt worden omdat men er ervaring mee wil opdoen of omdat men gevraagd wordt, hebben respondenten wel een duidelijke mening over de wenselijkheid bij het uitvoeren van een GVA in de volgende situaties:

- Bij een (dreigende) uithuisplaatsing
- Bij een vastgelopen casus die men omschrijft als casus waarin al veel zorg is ingezet, maar er desondanks geen vooruitgang wordt geboekt

Daarnaast worden nog de volgende situaties genoemd:

- Bij een (overweging tot) overplaatsing, verlenging van een plaatsing of een gesloten plaatsing
- Bij een casus waarin de vraag rijst of het vrijwillig kader nog toereikend is
- Bij vage klachten of seksueel misbruik

Wat ervaren gedragswetenschappers en andere betrokken professionals als positieve aspecten bij de uitvoering?

Alle respondenten die – zij het soms zeer beperkt – ervaring hebben met de uitvoering, hebben positieve ervaringen met de toepassing van de GVA. De positieve ervaring zit in verschillende factoren die als meerwaarde worden ervaren, namelijk:

- **Ouders en jongeren eigenaar maken van de analyse en daarmee ook van de vervolgstappen:**
Respondenten vinden het van grote meerwaarde om samen met het gezinssysteem te kijken naar wat er speelt. Door het samen te doen, wordt het gezinssysteem serieus genomen, krijgt zij een stem en wordt zij erkend. Door het gezinssysteem mee te nemen in de zoektocht naar een oplossing wordt zij daarmee mede-eigenaar. Volgens meerdere respondenten cruciaal om draagvlak te creëren voor de in te zetten hulp, hetgeen de kansen op een geslaagd traject eveneens vergroot.
- **Het dwingt om breed te kijken, achter het gedrag te kijken en daarmee handvatten te creëren om uit symptoombestrijding te komen:**
Samen met het gezinssysteem wordt breder gekeken, stil gestaan bij de ontstaansgeschiedenis van situaties en gedragingen. Dit is ook helpend voor professionals die met het gezinssysteem werken, om niet alleen het probleemgedrag te zien, en in te zetten op onderliggende oorzaken. Door op die manier met het gezinssysteem in te zoomen op de ontstaansgeschiedenis, gebeurt er volgens respondenten ook iets aan tafel. Het wordt omschreven als een interventie an sich.
- **Het dwingt om te vertragen en kritisch te kijken naar wat zinvol is om in te zetten:**
Het dwingt je – vooral in crisissituaties - om even stil te staan en goed te kijken naar mogelijke oorzaken en zinvolle interventies in plaats van dat ‘klakkeloos’ een zoveelste interventie wordt ingezet.
- **Het geeft een beter inzicht wat helpt bij het gericht inzetten van hulp:**
  - Het creëert overzicht, helpt te structureren, geeft houvast bij gezinssysteemgesprek:
  - Het kan overzicht bieden, doordat de kern van de complexe situatie in ongeveer één A4'tje wordt samengevat.

Wat ervaren gedragswetenschappers en andere betrokken professionals als negatieve aspecten bij de uitvoering?

Een aantal respondenten is zeer kritisch op het gebruik van de GVA. Eén respondent in zo'n mate dat zij om die reden ook nog geen GVA heeft uitgevoerd. Zij mist vooral een wetenschappelijke onderbouwing van het model, een theoretisch kader. De overige kritiek richt zich vooral op de tijdsinvestering en het model waarmee gewerkt wordt. De capaciteit die het vraagt om een GVA goed uit te voeren, werkt drempelverhogend aldus een aantal respondenten. De tijd die men zou moeten nemen, wordt niet genomen omdat het (nog) niet past of passend gemaakt is binnen het werkproces. Respondenten vinden bijna allemaal dat het model niet helpend is, met name qua format (verspringende blokjes en lijnen) en qua taal (te ingewikkeld, niet alleen voor cliënten maar ook voor professionals).

Wat levert het werken met een GVA volgens gedragswetenschappers en andere betrokken professionals op?

De ervaringen zijn nog te beperkt om inzichtelijk te maken wat de GVA oplevert. Wel wordt duidelijk dat de meeste respondenten de meerwaarde ervan zien míts goed uitgevoerd. De meerwaarde zit er vooral in dat ouders en kinderen eigenaar worden gemaakt van het hulpverleningsproces. Zij hebben een rol in het verklaren van de problematiek en worden op die manier ook meegenomen in de interventies, hulp die op basis daarvan wordt ingezet.

Doordat ouders en kinderen eigenaar worden van het hulpverleningsproces, worden zij serieus genomen. Dit draagt bij aan een gelijkwaardige(re) positie, hetgeen van belang is voor de samenwerkingsrelatie die ten grondslag ligt aan het vormgeven van hulp.

Conclusie en aanbevelingen

De GVA biedt mogelijkheden om beter afgestemde hulp te bieden en gezinnen actief te betrekken, maar de huidige implementatie is beperkt. Er zijn duidelijke verbeterpunten nodig in format en beleidskaders om de werktheorie effectief te integreren in bestaande werkwijzen.

- Vereenvoudig het format;
- Stimuleer samenwerking en kennisdeling via intervisie en supervisie;
- Creëer heldere beleidskaders en uniforme werkwijzen;
- Faciliteer professionals in tijd en middelen;
- Pas taalgebruik in het format aan om inclusiviteit te waarborgen.

1. Inleiding

Nederland telt acht Bovenregionale Expertisenetwerken Jeugd (BEN) die trachten te voorkomen dat jeugdigen met complexe hulpvragen tussen wal en schip vallen. Vanuit een onafhankelijke positie ondersteunen ze de jeugdhulpregio's en de regionale expertteams om samen met jeugdigen, ouders, hulpverleners en gemeenten een onvoorwaardelijke oplossing te vinden. Dat wil zeggen: een oplossing waar jeugdigen en hun ouders achter staan, die helpt en uitvoerbaar is – ook op lange termijn. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geeft opdracht en financiert de bovenregionale netwerken.¹

Vanuit bovenstaande doelstelling ondersteunt BEN in de regio Brabant-Zeeland het implementeren van een gedeelde Verklarende Analyse in de praktijk.² Een gedeelde Verklarende Analyse (hierna: GVA) is een werktheorie om complexe problematiek te ontrafelen naar persoons- en context kenmerken en de interacties daartussen. Waarbij dit met alle betrokkenen samen gebeurt, zodanig dat alle betrokkenen zich in de analyse kunnen vinden. Die analyse is de basis voor een sluitend gezamenlijk hulpverleningsplan.³ De tijd nemen om samen te onderzoeken wat er aan de hand is en wat de beste aanpak is, kan gezinnen en professionals veel tijd, leed en kosten besparen. Daarnaast wil BEN leren hoe het maken van een GVA eraan kan bijdragen dat:

- Meer kinderen thuis opgroeien, in een gelukkig en veilig gezin;
- Minder kinderen uit huis geplaatst hoeven worden (we streven naar nul);
- Kinderen en gezinnen eerder de hulp krijgen die nodig is;
- De hulp die nodig is beter van kwaliteit is en korter nodig is.

Vanaf 2023 financiert BEN de scholing en begeleiding van het implementatieproces voor de GVA. In 2022 stelde het Rijk hiervoor ook middelen beschikbaar. Aanleiding hiervoor was het verscherpt toezicht op een aantal jeugdbeschermingsorganisaties en jeugdhulpregio's in Brabant en Zeeland. Aan het scholen van professionals, het proces van het maken van een GVA en de opbrengsten daarvan voor kinderen en gezinnen is wetenschappelijk onderzoek gekoppeld. Naast dit driejarig onderzoek, voert BEN aanvullend zelf een verkennend onderzoek uit in Brabant en Zeeland naar de ervaringen van gezinnen, gedragswetenschappers en jeugdhulpprofessionals. Daarmee wil BEN inzichtelijk maken wie de GVA uitvoeren, hoe dat eruitziet in de praktijk, wat de ervaringen zijn en wat het oplevert.⁴

¹ <https://vng.nl/artikelen/wat-doen-de-bovenregionale-expertisenetwerken-jeugd>

² <http://Verklarende analyse - BEN Brabant Zeeland>

³ <https://molendrift.nl/kennisdeling/trainingen>

⁴ <http://Verklarende analyse - BEN Brabant Zeeland>

2. Onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de onderzoeksopzet die gehanteerd is om de toepassing van de gedeelde verklarende analyse binnen de regio te onderzoeken.

2.1. Aanleiding voor onderzoek

Een GVA is een werktheorie waarin⁵:

- Het ontstaan en voortbestaan van problematiek wordt verklaard
- Aandacht is voor alle leden van het gezinssysteem
- Belemmerende en versterkende factoren uitgelicht worden
- Op persoons-, gezins- en maatschappelijk niveau gekeken wordt
- Gericht op het nu en het verleden
- Gericht op alle relevante domeinen

Een GVA beschrijft de samenhang tussen al deze factoren om zo het ontstaan en voortbestaan van problematiek te verklaren, wat helpt om een goed afgestemd behandelplan op te stellen dat past bij de wensen van het gezinssysteem, met als doel om de problematiek op passende wijze te verhelpen.

Er zijn verschillende formats voor een GVA in Nederland in omloop. In Brabant/Zeeland zijn gedragswetenschappers geschoold in het Gronings model (Molendrift). Momenteel zijn een aantal gedragswetenschappers, werkzaam binnen de regionale en bovenregionale expertiseteams, geschoold in het gebruik van een GVA. Nog lang niet alle getrainde professionals hebben hier in de praktijk ook daadwerkelijk uitvoering aan gegeven, maar de eerste ervaringen worden opgedaan.

Juist omdat het gebruik van de GVA in de kinderschoenen staat, leven er nog tal van vragen over de toepassing ervan. Vragen zoals; wie de GVA mag opstellen, hoe het ‘gezamenlijk’ opstellen eruitziet, hoe lang de tijd mag worden genomen voor het opstellen, welke plaats de GVA inneemt in de diagnostische cyclus, etc. Zicht op de ervaringen kan helpen in het verdere implementatietraject voor de GVA in het jeugdhulplandschap. Om die reden heeft BEN een verkennend onderzoek laten uitvoeren.

2.2. Doel van onderzoek

Het doel van het onderzoek is om zicht te krijgen op de ervaringen met de toepassing van de GVA en laat zich vertalen in de volgende hoofd- en subvragen:

Wat zijn de ervaringen tot nu toe met de toepassing van de GVA door gedragswetenschappers verbonden aan de (boven)regionale expertiseteams van de regio Brabant/Zeeland?

- a. *Welke organisaties werken momenteel met een GVA?*
- b. *Hoe ziet de uitvoering van een GVA er in de praktijk uit? Wat is daarmee anders dan de werkwijze zonder inzet van een GVA?*
- c. *Wat is er nodig om de GVA op een goede manier uit te voeren, te implementeren binnen een organisatie?*
- d. *Wanneer zet je een GVA het beste in?*

⁵ Definitie van Verwey-Jonker Instituut

- e. *Wat ervaren gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren als positieve aspecten bij de uitvoering?*
- f. *Wat ervaren gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren als negatieve aspecten bij de uitvoering?*
- g. *Wat levert het werken met een GVA volgens gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren op?*

2.3. Methode van onderzoek

Om zicht te krijgen op bovenstaande onderzoeksvragen zijn verschillende onderzoeksactiviteiten verricht:

2.3.1. Diepte-interviews met professionals, ouders/verzorgers en jongeren

Bij de netwerkcoördinator van BEN in de regio Brabant/Zeeland is een lijst opgevraagd van de organisaties die geschoold zijn in het werken met de GVA. Deze organisaties zijn aangeschreven met uitleg over het onderzoek en de vraag of medewerkers inmiddels de GVA in de praktijk ook daadwerkelijk uitvoeren of op het punt staan daar mee te starten. Hen is gevraagd om mee te werken aan het onderzoek door deel te nemen aan een interview. Lang niet alle organisaties werkten ten tijde van de uitvraag al met de GVA. Er is driemaal een reminder uitgestuurd omdat de respons beperkt bleef. Negen professionals hebben aangegeven mee te willen werken aan een interview. Eén respondent is uiteindelijk nog afgefallen, omdat het interview op de dag zelf werd afgezegd en het interview pas na de zomer opnieuw kon worden gepland. Uiteindelijk hebben acht professionals van de volgende zeven organisaties meegewerkt aan een interview:

- Amarant
- Gemeente Waalwijk – team Wijz
- Jeugdbescherming Brabant
- Koraal – de Hondsborg en La Salle
- Springjeugd
- Sterk Huis
- Viersprong

Op basis van de onderzoeksvragen is een topiclijst opgesteld die de basis vormde voor de semigestructureerd interviews. Respondenten is gevraagd of zij ouders en/of jongeren wilden vragen of zij mee wilden werken aan een interview over hun ervaringen met de GVA. Uiteindelijk heeft slechts een ouderpaar aangegeven te willen meewerken. Om deze reden wordt het perspectief van ouders en jongeren buiten beschouwing gelaten. Wel wordt verwezen naar het meerjarig onderzoek dat de Radboud Universiteit, de Rijksuniversiteit Groningen, Praktikon, de Beweging van nul en Molendrift uitvoeren om meer zicht te krijgen op het proces en de opbrengsten van verklarend analyseren en om te onderzoeken wat professionals en organisaties nodig hebben om dat op een ‘goede’ manier te doen.

2.3.2. Focusgroep met inhoudsdeskundigen

Op basis van de analyse van de interviewverslagen zijn voorlopige bevindingen opgesteld. Deze zijn voorgelegd in een online focusgroep waar een viertal professionals van drie verschillende instellingen aan hebben deelgenomen; Jeugdbescherming Brabant, Springjeugd en Toegang Tilburg. Op deze manier konden professionals reflecteren op de uitkomsten en op elkaar reageren.

2.3.3. Analyse en rapportage

De interviews zijn met toestemming van de respondenten opgenomen en daarna getranscribeerd. De transcripties zijn gecodeerd op basis van de onderzoeksvragen, waar een aantal thema's uit gedestilleerd zijn.

2.4. Kanttekening onderzoek

Het werken met een GVA staat binnen de instellingen nog in de kinderschoenen. De ervaringen van de respondenten zijn in het merendeel van de gevallen dan ook nog zeer beperkt. Dit dient in ogenschouw te worden genomen bij het lezen van de resultaten. Het betreft dan ook een verkennend en met name beschrijvend onderzoek.

3. Toepassing GVA in de praktijk

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de toepassing van de GVA in de praktijk en zal antwoord worden gegeven op onderzoeksvragen die betrekking hebben de geschoolde organisaties en professionals, de uitvoering van de GVA in de praktijk en wanneer de GVA volgens professionals het beste in kan worden gezet.

In het eerste plan van aanpak GVA Brabant/Zeeland (juli 2022) is gesteld dat de ambassadeurs gezamenlijk bepalen wanneer een GVA van toegevoegde waarde is, o.a. als de gedachte ontstaat aan een uithuisplaatsing, een over- of gesloten plaatsing, of als professionals niet weten wat best passende hulp is. Ook kan op basis van inhoudelijke criteria bepaald worden dat een GVA van meerwaarde is, bijvoorbeeld bij intergenerationele problematiek. In oktober jl. is een expertmeeting gehouden over de vraag wanneer de GVA volgens experts het beste in kan worden gezet. Eerste conclusies zijn o.a. dat de GVA tijdig moet worden ingezet als er gezocht wordt naar wat er aan de hand is, er veel hulp is ingezet, maar nog niet duidelijk is wat er precies speelt, bij recidive of er als er na een halfjaar tot een jaar geen vooruitgang is. Deze bevindingen worden meegenomen in het onderhavige onderzoek.

3.1. Geschoolde organisaties & professionals

Op de onderzoeksvraag welke organisaties ten tijde van het onderzoek werkten met de GVA kwam een gering aantal organisaties naar voren. Uit een uitvraag door BEN in juni 2023 blijkt dat er op dat moment 40 GVA's zijn uitgevoerd bij Sterk Huis, dat meerdere GVA's bij de Hondsborg zijn ingezet in de voortrajecten van alle casuïstiek, en dat vijf overige gedragswetenschappers gezamenlijk in totaal 29 GVA's hebben uitgevoerd. Tijdens de start van het onderzoek in december 2023 zijn professionals van 18 organisaties geschoold in het uitvoeren van een GVA. Het gaat om jeugdzorgorganisaties, GGZ-instellingen, VG-instellingen, jeugdbeschermers, lokale wijkteams/toegangsm medewerkers en een organisatie voor beschermd wonen.

Alle respondenten zijn gedragswetenschapper, met uitzondering van een inhoudelijk teamleider die de gedragswetenschappers aanstuurt. Twee respondenten hebben een verkorte training gevolgd, alle anderen de uitgebreide trainingsvariant aangeboden door Molendrift (die bestond uit tien digitale sessies van twee uur). De ervaring met het uitvoeren van een GVA varieert. Twee respondenten hebben geen GVA uitgevoerd. Eén daarvan omdat zij inhoudelijk teamleider is en haar gedragswetenschappers verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en de tweede respondent omdat zij kritisch is op het model en dit niet helpend vindt voor de analyse. Drie respondenten hebben 1 GVA uitgevoerd, één respondent heeft er 3 á 4 uitgevoerd. Twee respondenten hebben de meeste ervaring, omdat zij beide vanuit Crossroads⁶ werken en de GVA hier ingebed is in het aanmeldproces. Een van hen heeft er inmiddels tien uitgevoerd, maar geeft daarbij aan dat dit meer 'verkapte aanmeldgesprekken' zijn geweest en dit niet de naam GVA mag hebben en de tweede respondent heeft er 15 uitgevoerd.

3.2. Inzetten van de GVA

Wanneer zet je een GVA het beste in? Deze onderzoeksvraag kon lastiger beantwoord worden, omdat de ervaringen van de respondenten in het merendeel van de gevallen nog beperkt zijn. Bij alle

⁶ Crossroads is een samenwerkingsverband tussen specialistische organisaties in de regio's West Brabant West, Hart van Brabant en West Brabant Oost.

organisaties staat de implementatie nog in de kinderschoenen en is nog geen beleid opgesteld rondom de inzet van de GVA. Binnen Crossroads is dit wel het geval. Daar heeft de GVA een duidelijke plek binnen de werkwijze en wordt een GVA altijd inzet bij een (dreigende) uithuisplaatsing en in uitzonderingssituaties bij een casus waarin men vastloopt. De GVA wordt daarna besproken in het aanmeldteam op basis waarvan een advies geformuleerd wordt. Toch staat ook daar de uitvoering nog in de kinderschoenen en is er verschil in uitvoering. Ook bij de Hondsbeg is duidelijkheid over wanneer de GVA ingezet moet worden, namelijk bij alle casussen in het aanmeldproces. Of alle GVA's worden gemaakt puur op basis van de dossiers of zoals zou moeten samen met het gezinssysteem is volgens de respondent niet duidelijk.

Hoewel er veelal nog geen beleid is, en keuzes voor de uitvoering van een GVA in de praktijk nu veelal gemaakt worden omdat men er ervaring mee wil opdoen of omdat men gevraagd wordt, hebben respondenten wel een duidelijke mening over de wenselijkheid bij het uitvoeren van een GVA in de volgende situaties:

- Bij een (dreigende) uithuisplaatsing
- Bij een vastgelopen casus die men omschrijft als casus waarin al veel zorg is ingezet, maar er desondanks geen vooruitgang wordt geboekt

Daarnaast worden nog de volgende situaties genoemd:

- Bij een (overweging tot) overplaatsing, verlenging van een plaatsing of een gesloten plaatsing
- Bij een casus waarin de vraag rijst of het vrijwillig kader nog toereikend is
- Bij vage klachten of seksueel misbruik

3.3. Uitvoering van de GVA in de praktijk

De onderzoeksvragen “Hoe ziet de uitvoering van de GVA eruit in de praktijk?” en “Wat is daarmee anders dan de werkwijze zonder inzet van een GVA?” brachten het volgende aan het licht;

Alle respondenten beginnen met dossieronderzoek, waarmee zij het format van Molendrift al deels invullen. Dan volgt meestal één gesprek met ouders, soms het kind als dit niet te belastend is en in een enkel geval andere (eerder) betrokken professionals of steunend netwerk. Indien het kind niet bij het gesprek is geweest, wordt getracht het kind apart te spreken om zijn of haar beleving wel mee te kunnen nemen in de analyse. Na het gesprek wordt de analyse uitgevoerd en dit wordt soms (persoonlijk of per mail) gedeeld met het gezinssysteem en vormt de basis voor het (advies voor het) hulpverleningsplan. Respondenten geven aan indien mogelijk te werken met een scherm om tijdens het gesprek met het gezinssysteem het format zichtbaar in te kunnen vullen op basis van hetgeen gezegd wordt. De meeste respondenten hebben de GVA samen met een andere collega erbij uitgevoerd.

Voor alle respondenten is het werken met het model van de GVA nieuw, maar de meesten – met name de respondenten die werken bij VG-instellingen of GGZ-instellingen – geven aan dat de principes van het model niet nieuw zijn; het vertragen, gericht met het gezinssysteem/ de client analyseren wat er aan de hand is. Er worden binnen de hulpverlening ook andere modellen /methodes gebruikt om dit te bewerkstelligen. Genoemd worden: therapeutisch psychologisch onderzoek, het dialoogmodel, Trauma Informed Care en uitgebreide beeldvorming. Hoewel het principe van ‘samen met het gezinssysteem’ niet nieuw is, is het wel de vraag in hoeverre dit in de praktijk ook daadwerkelijk wordt toegepast. Een respondent verwoordt het als volgt: *“Ik vind het wel opzienbarend als ik in casuïstiekoverleg zit met jeugdprofessionals, hoe weinig er eigenlijk toch nog met gezinnen zelf besproken wordt. Ik maak het toch nog best wel mee dat er dan allerlei overleggen zijn met hulpverleners die over van alles en nog wat spreken over een gezin. En dan heb ik iedere keer*

de vraag van, ja, maar hoe kijken deze mensen daar zelf nou naar? Wat vinden ze daar eigenlijk van en welke vragen hebben zij daar eigenlijk bij? Want voor je het weet ben je jouw eigen werk aan het creëren in plaats van dat je goed luistert en weet van, wat is nou eigenlijk de behoefte van jouw klant hierin?"

Voor Jeugdbescherming Brabant is het wel behoorlijk nieuw om op deze manier naar casuïstiek te kijken en in een vroeg stadium het gezinssysteem te betrekken. De respondent geeft aan dat normaliter een raadsrapport binnenkomt, waarin al een advies is gegeven over de doelen waaraan gewerkt moet worden. De jeugdbeschermer die de zaak oppakt, moet binnen zes weken een plan van aanpak opstellen en dat gebeurt dan vaak met relatief weinig afstemming met het gezinssysteem. Wel speelt bij Jeugdbescherming Brabant de vraag waar in het netwerk de juiste plek is om een GVA uit te voeren, omdat Jeugdbescherming Brabant pas op het laatst een rol heeft. Idealiter zou een GVA al in het voortraject zijn uitgevoerd.

4. Ervaringen uitvoerders GVA

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ervaringen van professionals met de uitvoering van de GVA in de praktijk, met nadruk op de positieve en negatieve ervaringen en hetgeen de GVA volgens hen oplevert.

4.1. Positieve ervaringen

Wat ervaren gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren als positieve aspecten bij de uitvoering?

Alle respondenten die – zij het soms zeer beperkt – ervaring hebben met de uitvoering, hebben positieve ervaringen met de toepassing van de GVA. De positieve ervaring zit in verschillende factoren die als meerwaarde worden ervaren, namelijk:

- Ouders en jongeren eigenaar maken van de analyse en daarmee ook van de vervolgstappen
- Het dwingt om breed te kijken, achter het gedrag te kijken en daarmee handvatten te creëren om uit symptoombestrijding te komen
- Het dwingt om te vertragen en kritisch te kijken naar wat zinvol is om in te zetten
- Het geeft een beter inzicht wat helpt bij het gericht inzetten van hulp
- Het creëert overzicht, helpt te structureren, geeft houvast bij gezinssysteemgesprek

4.1.1. Eigenaarschap

Respondenten vinden het van grote meerwaarde om samen met het gezinssysteem (ouders, kind, andere betrokkenen) te kijken naar wat er speelt; wie is dit kind binnen dit gezinssysteem, in deze context? Wat is al ingezet aan hulp, werkte dit wel of niet, wat heeft daaraan bijgedragen?

“En dat vind ik wel heel waardevol van dit model. Het dwingt je wel meer om het samen met je klanten te doen en samen met kinderen ook vooral. Want we weten dat het moet, maar toch doen we het nog denk ik veel te weinig.”

Door het samen te doen, wordt het gezinssysteem serieus genomen, krijgt zij een stem en wordt zij erkend.

“Nou positief is toch wel de ruimte, de erkenning en het podium wat ouders krijgen om hun beleving en visie op hun eigen situatie weer te geven zonder dat je al met een vooringenomen beeld het gesprek instapt. Je bent best nog wel blanco, je bent heel benieuwd naar hun verklaring en zienswijze.”

Door het gezinssysteem mee te nemen in de zoektocht naar een oplossing wordt zij daarmee mede-eigenaar. Volgens meerdere respondenten cruciaal om draagvlak te creëren voor de in te zetten hulp, hetgeen de kansen op een geslaagd traject eveneens vergroot.

4.1.2. Achter het gedrag kijken

De GVA helpt volgens respondenten om achter het gedrag te kijken. Samen met het gezinssysteem wordt breder gekeken, stil gestaan bij de ontstaansgeschiedenis van situaties en gedragingen. Dit is

ook helpend voor professionals die met het gezinssysteem werken, om niet alleen het probleemgedrag te zien, en in te zetten op onderliggende oorzaken. Zo verwoordt een respondent het als volgt:

“Omdat als die behandelprocessen vastlopen, dan kan men (red: behandelteam) niet meer op die manier naar de problematiek kijken en vervalt men in symptoombestrijding. Het moet nu stoppen, want dit kan echt niet. Ja die problematiek heeft zich in jaren opgebouwd die stopt niet nu. Dus ja men raakt verzeild in tunnelvisie. Dan heb je een instrument zoals dit (red: GVA) nodig om er weer open naar te kijken en ook om de problematiek weer te kunnen verklaren en verdragen, want daar gaat het dan vaak ook om en daar is een model als dit helpend bij.”

Door op die manier met het gezinssysteem in te zoomen op de ontstaansgeschiedenis, gebeurt er volgens respondenten ook iets aan tafel. Het wordt omschreven als een interventie an sich:

“Het is echt een soort van interventie op zich. Je bent bijna een soort van systeembehandeling aan het doen. (...) Het levert mooie dingen op. Je krijgt een andere vibe aan tafel. Het is echt een soort van interventie an sich. Dus daar hebben we alleen maar profijt van want je krijgt toch andere dingen op tafel die helpend zijn voor je vervolg of helpend zijn in je advies of hulpverlening die je gaat vormgeven. Dus daar ben ik wel heel enthousiast over.”

4.1.3. Verdragen, goede analyse & gerichtere hulp

De GVA dwingt om breder te kijken, achter het gedrag, gaat op zoek naar verklaringen, staat stil bij wat allemaal al is ingezet, wat wel en niet werkte en probeert te achterhalen waarom. Het breder kijken, draagt eraan bij dat kritisch gekeken wordt naar wat nu precies aangepakt dient te worden en welke inzet succesvol zou kunnen zijn.

“Je gaat wat meer de diepte in en ja je merkt gewoon als een zaak binnenkomt, dat je kijkt naar wat er speelt en dan denk je nou daar past een vorm van dit soort hulpverlening op. Je kijkt nu veel meer naar wat is er al ingezet? En oh, dat is al in het vrijwillig kader geprobeerd en, wat maakt dan dat het daar niet gelukt is? Waarom het geen succes heeft gehad en wat maakt dan dat we het nu nog een keer gaan proberen? Wat is er nu dan anders, of gaan we dan niet gewoon hetzelfde nog een keer doen? En nou, dan weet je eigenlijk al dat het resultaat waarschijnlijk ook hetzelfde gaat zijn, hè? Is er wel voldoende stilgestaan bij allerlei factoren die mogelijk een rol spelen? Zien we misschien een verstandelijke beperking van een ouder over het hoofd? Wat weten we over de voorgeschiedenis van deze ouders zelf?”

Respondenten geven aan dat de GVA vooral ook in crisissituaties, waarin soms de waan van de dag leidend is in beslissingen, ervoor zorgt dat je vertraagt. Het dwingt je om even stil te staan en goed te kijken naar mogelijke oorzaken en zinvolle interventies in plaats van dat ‘klakkeloos’ een zoveelste interventie wordt ingezet.

Een respondent werkzaam bij Crossroads verwoordt het als volgt:

“Ik heb wel het idee dat ik gericht advies kan geven en ook beter adviezen kan geven op ieder gezinslid. Dat ik daar wel meer grip op krijg, op die dynamiek, wat er gebeurt, waar ik nu op moet insteken.”

4.1.4. Structurering

Naast inhoudelijke gronden zien respondenten ook meerwaarde in de GVA als hulpmiddel. Het kan overzicht bieden, doordat de kern van de complexe situatie in ongeveer één A4'tje wordt samengevat. Dit voordeel kan volgens een respondent ook zorginhoudelijke voordelen hebben. Volgens haar worden cliënten soms ‘afgewezen’ door hulpverlenende instanties door het ‘dikke dossier’ dat ze bij zich dragen hetgeen instanties afschrikt.

“Zij werd afgewezen op haar dikke dossier waardoor mensen door de bomen het bos niet zagen en heel erg gekeken werd vanuit symptoombestrijding. Het is een meisje met een heel dik dossier maar als je de verklarende analyse leest, dat is het 1,5 A4'tje, en dan weet je eigenlijk alles. Het hielp om mensen die haar moesten gaan opnemen om met een andere blik te kijken naar deze casus.”

Het model biedt ook houvast in gesprekken met het gezinssysteem. Het is volgens een respondent een hulpmiddel voor professionals met wat minder ervaring, doordat het duidelijk maakt welke vragen je kunt stellen, hoe je een analyse maakt van een complexe situatie en je daarin meerdere perspectieven meeneemt.

4.2. Negatieve ervaringen

Wat ervaren gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren als negatieve aspecten bij de uitvoering?

Hoewel zoals hierboven beschreven staat, respondenten een aantal waardevolle factoren benoemen, is een aantal respondenten ook zeer kritisch op het gebruik van de GVA. Een respondent is dermate kritisch dat zij om die reden ook nog geen GVA heeft uitgevoerd. Zij mist vooral een wetenschappelijke onderbouwing van het model, een theoretisch kader. Zij onderschrijft de achterliggende gedachte van de GVA dat je samen met ouders en kind op zoek gaat naar de ontstaansgeschiedenis van problematische situaties, maar geeft aan dat hier op verschillende manieren invulling aan gegeven kan worden. Het model zou volgens haar helpend zijn als je in één oogopslag de kern kan zien, maar de GVA's die zij voorbij ziet komen voldoen daar niet aan. Er staat vaak zoveel informatie in dat je alsnog geen zicht hebt op waar het nu eigenlijk om gaat. Volgens haar wekt het model de schijn dat daarin alles staat samengevat en is het een illusie dat dit mogelijk zou zijn. Ook ziet zij een risico in het verlies van maatwerk en aansluiten bij een gezin. Als je echt tot een gedeelde analyse wil komen, dien je volgens haar te kijken naar wat past voor dit specifieke gezin. Dan ben je volgens haar “niet bezig met de hokjes vullen.”

“Ik denk als je het echt samen wilt doen, je ook contact moet hebben. Als je de GVA als model ziet, gaat het meer over je model waardoor je contact met ouders juist verliest. Je bent meer met het model bezig, dat is ook vaak met intakes, zeker in het begin, welke info wil je per se hebben. Maar zo niet, zo bezig met invullen. Je verliest de gedeeldheid.”

Ook de andere respondenten, hebben kritische kanttekeningen bij de toepassing van de GVA. Deze zien vooral op de volgende factoren:

- Tijdsinvestering
- Kritiek op het model (praktische toepassing, taalaspect...)

4.2.1. Tijdsinvestering

Alle respondenten die de GVA hebben uitgevoerd geven aan dat de uitvoering ervan – indien je dit goed wil doen – een behoorlijke tijdsinvestering vraagt. Een tweetal respondenten noemt 2 dagen als tijdsindicatie (dit omvat het dossieronderzoek, de systeemgesprekken en de analyse).

Respondenten geven aan dat de capaciteit die het vraagt, drempelverhogend werkt.

“Het is arbeidsintensief, best wel tijdrovend. Ik denk dat daarom een aantal collega’s ook denkt ja ik begin er niet aan.”

“Ik vond het echt heel veel werk. Ik heb best wel wat overuren gemaakt. Het was wel best drempelverhogend. (...) Dan heb je eerst het lezen van de 20 documenten, dan structureren voor de GVA, dan heb ik dat gesprek en dan moet ik dat gesprek gaan uitwerken. Wellicht dus nog een terugkomst gesprek met ouders. Dus ik vond het echt wel arbeidsintensief.”

De twee respondenten werkzaam voor Crossroads geven aan dat de GVA binnen Crossroads nog niet wordt uitgevoerd zoals beoogd. Zij benoemen een heel andere tijdsinvestering, die niet boven de vier uur uitkomt. De tijd die men zou moeten nemen, wordt niet genomen omdat het (nog) niet past of passend gemaakt is binnen het werkproces. Een van hen ziet daardoor ook nog niet de meerwaarde van de toepassing ervan en zegt daarover:

“Mijn ervaring, ik vind het echt verkapte aanmeldgesprekken. Dus eigenlijk mag je het nog geen GVA’s noemen zeg maar. Ik vind dat we er vanuit Crossroads nog lang niet zijn, om dat (de GVA) ook goed weg te zetten. Om het echt goed uit te kunnen voeren. Ik denk namelijk dat zo’n GVA van grote meerwaarde kan zijn, maar die zie ik op dit moment nog echt bijna niet zeg maar.”

4.2.2. Kritiek op het model

Het model van Molendrift krijgt de nodige kritiek te verduren. Respondenten vinden bijna allemaal dat het model niet helpend is, met name qua format (verspringende blokjes en lijnen) en qua taal (te ingewikkeld).

“Ik vond het model een gedrocht met die hokjes die steeds verspringen als je ze invult en die pijlen die vervolgens door heel je schema lopen. Ik denk, een model moet helpend zijn en dat moet niet een grote bron van frustratie zijn, hè?”

Meerdere respondenten geven aan dat de taal die gebruikt wordt in het format te ingewikkeld is. Niet alleen voor de doelgroep zelf, maar ook voor professionals. Zij hebben soms ook moeite met de beoordelen van wat in welk hokje moet komen te staan en wat precies bedoeld wordt. De vertaling van vakjargon naar taal die ook voor de doelgroep te begrijpen is, kost extra tijd in het gezamenlijk invullen van het format met het gezinssysteem. En voor cliënten met een lichtverstandelijke beperking sluit de taal al helemaal niet aan. Eén van de VG-instellingen is in gesprek met Molendrift om het format te transformeren naar een format wat aansluit bij de VG-doelgroep. Ze zijn zoekende naar een model wat niet afdoet aan de inhoud, maar wel in woord en taal begrijpelijker is voor eenieder.

4.3. Wat levert de GVA op?

Wat levert het werken met een GVA volgens gedragswetenschappers, andere betrokken professionals, ouders/verzorgers en jongeren op?

Zoals hierboven geschetst hebben respondenten de eerste ervaringen opgedaan met de GVA en benoemen zij een aantal positieve factoren. De ervaringen zijn echter nog te beperkt om inzichtelijk te maken wat de GVA oplevert. Wel wordt duidelijk dat de meeste respondenten de meerwaarde ervan zien mits goed uitgevoerd. De meerwaarde zit er vooral in dat ouders en kinderen eigenaar worden gemaakt van het hulpverleningsproces. Zij hebben een rol in het verklaren van de problematiek en worden op die manier ook meegenomen in de interventies, hulp die op basis daarvan wordt ingezet.

“In plaats van dat wij over hun praten, analyseren, denken is het wel nu echt van hen en kunnen ze ook volgen hoe we uiteindelijk tot een bepaalde conclusie of advies komen. Dat is naar mijn idee ook echt wel belangrijk om het überhaupt te kunnen laten slagen”

Doordat ouders en kinderen eigenaar worden van het hulpverleningsproces, worden zij serieus genomen. Dit draagt bij aan een gelijkwaardige(re) positie, hetgeen van belang is voor de samenwerkingsrelatie die ten grondslag ligt aan het vormgeven van hulp.

5. Voorwaarden voor een goede uitvoering

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op onderzoeksvraag “Wat is er nodig om de GVA op een goede manier uit te voeren, te implementeren binnen een organisatie?” Het gaat daarbij om de implementatie op organisatieniveau (visie, beleid), teamniveau (samenwerking, scholing) en het niveau van de professional (kennis, vaardigheden, behoefte aan supervisie).

Binnen alle organisaties waar professionals werken staat de uitvoering van de GVA zoals eerder gezegd nog in de kinderschoenen. De implementatie is nog verre van doorgevoerd. Respondenten hebben wel allemaal een beeld bij de randvoorwaarden die nodig zijn voor een goede implementatie op het gebied van:

- Scholing/ vaardigheden
- Intervisie/ supervisie
- Facilitering in tijd, ruimte en middelen
- Taal
- Beleid
- Handleiding

5.1. Scholing/ vaardigheden

Op één na hebben alle respondenten de uitgebreide scholingsvariant genoten. Deze bestond destijds uit 10 dagdelen. Hoewel de kwaliteit van deze training inhoudelijk als goed beoordeeld wordt, geven respondenten aan dat de scholing te uitgebreid is en niet praktisch genoeg is ingestoken. Dit neemt de handelingsverlegenheid niet weg. Het ‘oefenen’ zou ingebed moeten worden in de training. Ook geven meerdere respondenten aan dat het fijn zou zijn als de training niet digitaal maar fysiek wordt georganiseerd. Dit zorgt voor meer onderlinge verbondenheid waardoor je daarna in de praktijk gemakkelijker met elkaar kan sparren als daar behoefte aan is. Het theoretische deel zou dan – ingekort – als e-learning aangeboden kunnen worden, met daarna een of meerdere fysieke leermomenten waarin een oefencasus centraal staat. Inmiddels is de scholing aangepast naar twee fysieke bijeenkomsten waarin geoefend wordt.

Ten tijde van het onderzoek is de discussie gaande of Hbo-opgeleide professionals de GVA zouden moeten kunnen uitvoeren. De meningen lopen daarin behoorlijk uiteen, waarbij de een aangeeft dat dit zeker zou moeten kunnen afhankelijk van de vaardigheden die een jeugdprofessional bezit en de ander zeer kritisch is op de inzet ervan. De twee respondenten, die aangeven dat het zeker mogelijk zou moeten zijn, geven wel aan dat er op de een of andere manier wel een gedragswetenschapper aan gekoppeld zou moeten worden (bijvoorbeeld in het nalopen van de analyse). Degenen die de inzet koppelen aan vaardigheden, wijzen met name op het vermogen om enige afstand tot de casus te bewaren en kritisch durven zijn, goed aan weten te sluiten/ verbinding kunnen maken, de juiste vragen kunnen stellen en goed kunnen luisteren. Eén respondent maakt zich zorgen over de modeltrouwheid bij het opleiden van zoveel professionals, nog los van de vraag of het hbo- of universitair geschoolde professionals zijn. Inmiddels is op dit punt door BEN het besluit genomen om Hbo-opgeleide professionals de GVA te laten uitvoeren en wordt m.b.v. pilots gezocht naar een passende taakverdeling tussen deze professionals en een gedragswetenschapper.

5.2. Intervisie/supervisie

Wat betreft intervisie/ supervisie vinden respondenten het met name belangrijk dat uitvoerders gefaciliteerd worden in wat zij nodig hebben. Als dit intervisie is, moet dit mogelijk gemaakt worden. Drie respondenten geven aan dat intervisie niet nodig is specifiek voor de GVA, omdat ze al intervisie hebben in het ‘gewone’ werk. Wel geven ze aan dat het fijn is als je mensen kunt benaderen die ook

werken met de GVA met de vraag een keer aan te sluiten of even te sparren. De overige vijf respondenten vinden een vorm van intervisie – mag ook werkbegeleiding zijn – wel een belangrijke randvoorwaarde. Het kan bijdragen aan modeltrouwheid en leert je om de GVA goed uit te voeren, helder te hebben hoe je bepaalde vragen stelt.

5.3. Facilitering in tijd, ruimte en middelen

Zoals eerder benoemd, vinden respondenten dat dat wat nodig is gefaciliteerd moet worden. Het maken van de GVA kost tijd en die zou beschikbaar gemaakt moeten worden (ook om de drempel te verlagen en het gewoon te gaan doen). Als dit betekent dat de caseload naar beneden moet, zou dat mogelijk gemaakt moeten worden.

Daarnaast geven respondenten aan dat het heel goed werkt om de GVA via schermen te delen met het gezinssysteem en deze ter plekke samen in te vullen en aan te vullen. Op die manier wordt gezamenlijk bereikt. Er zijn binnen veel instellingen onvoldoende ruimtes waar schermen gebruikt kunnen worden. Dit is een belangrijk aandachtspunt.

5.4. Taal

De respondenten vanuit de twee VG-instellingen geven aan dat de taal vanuit het model aangepast zou moeten worden naar een niveau dat het voor alle cliënten begrijpelijk is. Ook professionals van andere organisaties geven aan dat dit helpend zou zijn, niet alleen voor de LVB-doelgroep.

5.5. Beleid

Respondenten vinden het belangrijk dat er beleid ontwikkeld wordt rondom de inzet van de GVA binnen hun instelling. Zij geven aan dat de inzet geïntegreerd zou moeten worden binnen de reguliere werkwijze en vooral duidelijk moet worden wanneer je deze als professional inzet en met welk doel. Het gebruik vastleggen in procedures helpt daar volgens een respondent bij. Eén respondent merkt op dat er netwerkafspraken gemaakt zouden moeten worden. Afspraken over welke organisatie de GVA zou moeten uitvoeren en over het delen van de GVA tussen netwerkpartners.

5.6. Handleiding

In de handleiding zou volgens respondenten vooral moeten staan op welke manier je de GVA uitvoert, dus heel praktisch wat je bij welk vakje invult, welke vragen je stelt, hoe je bepaalde zaken moet interpreteren. Daarnaast zou de handleiding moeten starten met een korte uitleg over wat de GVA beoogd, dat het een tool is om de ontstaansgeschiedenis van problematiek te verklaren vanuit een gedeelde visie met het gezinssysteem en de kern dient daarmee te zijn dat je het mét het gezinssysteem opstelt, vanuit 'oprecht contact' zoals een respondent het verwoordt.

6. Focusgroep

De resultaten van het onderzoek zijn voorgelegd aan een viertal professionals die momenteel eveneens met de GVA werken. Zij hebben in gezamenlijkheid gereflecteerd op de meest relevante bevindingen. De professionals herkennen in grote lijnen de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek, zowel positief als negatief.

6.1 Positieve herkenning

Professionals zien net als de respondenten de meerwaarde van het GVA-model, vooral in termen van het eigenaarschap van ouders en jongeren in het proces. Ze zien het als nuttig dat ouders en jongeren zelf betrokken worden bij het maken van de analyse, wat de gedeelde verantwoordelijkheid versterkt. Een ander belangrijk voordeel is de structuur die het model biedt tijdens gesprekken; een houvast dat de gesprekken met gezinnen meer richting geeft, wat helpt bij het vinden van effectieve interventies. Professionals delen de mening dat de GVA bijzonder waardevol is in vastgelopen casuïstiek, waarbij het helpt om achter het gedrag van cliënten te kijken en een richting te geven aan de hulpverlening. Dit is vooral relevant in situaties waar al veel geprobeerd is, maar er geen verbetering is. Er is erkenning voor de noodzaak om de GVA goed te integreren in de werkprocessen, met ruimte voor variatie, maar ook voor duidelijke minimale kaders.

6.2 Negatieve herkenning

Het is duidelijk dat het goed uitvoeren van een GVA veel tijd kost, wat ook door deze professionals wordt bevestigd. Zij geven daarnaast aan dat dit drempelverhogend kan werken. Daarnaast geven ze aan dat het toewijzen van informatie aan bepaalde categorieën ingewikkeld is in het huidige model. Er is verdeeldheid over het gebruik van schermen tijdens gesprekken. Sommigen vinden het handig, terwijl anderen aangeven dat het juist verwarrend werkt, omdat het onoverzichtelijk kan zijn om al die vakjes te laten zien en direct met het gezin in te vullen. Een deelnemer geeft aan nog niet volledig overtuigd te zijn van de meerwaarde van GVA, vooral omdat het lijkt te concurreren met andere vergelijkbare werkwijzen. *“Dus daar zijn we een beetje zoekende. In eerste instantie was het ook een beetje van: gaan we nou weer iets nieuws opgelegd krijgen? Wat gaat de aanvulling zijn, wat gaat de meerwaarde zijn?”* Een andere deelnemer geeft aan dat het zorglandschap nog sterk aanbodgericht werkt en denkt dat de echte meerwaarde van de GVA pas tot uiting komt als dit verandert en er ook daadwerkelijk hulp kan worden geboden die aansluit bij het maatwerk dat uit de GVA komt. Want als de praktijk nu niet kan bieden wat de GVA aangeeft dat nodig is, dan heb je er nog niet zoveel aan.

Professionals geven aanvullend nog aan dat het nog een zoeken is op welke manier professionals van verschillende organisaties toegang hebben tot de GVA. Het zou mooi zijn als de GVA met de cliënt meereist zodat iedere organisatie er ook van kan profiteren.

7. Conclusie en aanbevelingen

Dit rapport belicht de bevindingen van het onderzoek naar de toepassing van de Gedeelde Verklarende Analyse (GVA) in de jeugdhulpregio Brabant-Zeeland. De GVA is een werktheorie om complexe problematiek bij jeugdigen te analyseren en oplossingen te ontwikkelen met betrokkenheid van gezinnen en professionals. Het doel is om een beter afgestemd hulpverleningsplan te creëren, met de nadruk op het voorkomen van uithuisplaatsingen en het bevorderen van efficiëntere hulpverlening. Acht professionals van zeven verschillende organisaties hebben meegewerkt aan het onderzoek door mee te werken aan een interview. Op basis van de analyse van de interviewverslagen zijn voorlopige bevindingen opgesteld welke zijn voorgelegd in een online focusgroep. De resultaten zijn geanalyseerd en in onderhavige rapportage vastgelegd.

Toepassing in de praktijk:

Momenteel gebruiken slechts enkele organisaties de GVA structureel. Implementatie staat nog in de kinderschoenen. De GVA wordt ingezet bij (dreigende) uithuisplaatsingen, vastgelopen casussen of complexe gezinssituaties.

Ervaringen met de GVA:

De ervaringen met de GVA variëren. De GVA bevordert volgens respondenten eigenaarschap bij ouders en jongeren, stimuleert het doorgronden van probleemgedrag, en leidt tot gerichtere en beter afgestemde hulp. Anderzijds vereist de toepassing ervan een aanzienlijke tijdsinvestering en het format wordt als onhandig ervaren. Het gebruik van complexe taal vormt volgens respondenten niet alleen voor cliënten met een licht verstandelijke beperking (LVB) een barrière.

Randvoorwaarden voor implementatie:

Op het gebied van scholing geven respondenten aan dat de opleiding praktischer moet zijn, met de nadruk op oefenen en het sparren met collega's. Inmiddels is de scholing aangepast en worden professionals al daadwerkelijk op deze manier getraind. Professionals hebben behoefte aan onderlinge sparring en geven aan dat het belangrijk is dat iedereen de GVA op eenzelfde manier invult (modeltrouwheid). De tijdsinvestering is een uitdaging, en professionals geven aan dat ze behoefte hebben aan geschikte faciliteiten, zoals ruimtes met schermen, en een gebruiksvriendelijke tool. Organisaties dienen duidelijk beleid te ontwikkelen over wanneer en hoe de GVA in te zetten.

Conclusie:

De GVA biedt veelbelovende mogelijkheden voor het verbeteren van de afstemming van hulpverlening en het betrekken van gezinnen bij het ontwikkelproces van hulpverleningsplannen. De werktheorie heeft potentieel om het eigenaarschap bij ouders en jongeren te bevorderen, de onderliggende problematiek beter te begrijpen en gerichtere, effectievere hulp te bieden. Echter, de implementatie van de GVA is momenteel nog beperkt, en de ervaringen van de professionals bevinden zich in veel gevallen nog in een beginstadium. Er zijn aanzienlijke verbeteringen nodig op het gebied van het gebruiksvriendelijker maken van het format en het ontwikkelen van duidelijke beleidskaders om de GVA effectief in de praktijk te integreren.

Aanbevelingen:

1. **Vereenvoudig het format:** Maak het format gebruiksvriendelijker door het te vereenvoudigen en toegankelijker te maken, zodat het gemakkelijker toe te passen is in de dagelijkse praktijk en het minder tijdsintensief is voor professionals.
2. **Stimuleer samenwerking en kennisdeling:** Zet in op structurele intervisie- en supervisiesessies, zodat professionals van elkaar kunnen leren en gezamenlijk kunnen werken aan het verbeteren van het gebruik van de GVA.

3. **Creëer heldere beleidskaders en uniforme werkwijzen:** Ontwikkel duidelijke richtlijnen en beleidskaders voor de toepassing van de GVA, zodat alle betrokkenen weten wanneer en hoe de werktheorie effectief kan worden ingezet. Het is essentieel dat er uniforme werkwijzen worden gehanteerd binnen en tussen organisaties om consistentie en modeltrouwheid te waarborgen, zodat de GVA op dezelfde manier wordt toegepast en de resultaten optimaal zijn.
4. **Faciliteer professionals in tijd en middelen.**
5. **Pas het taalgebruik in het format aan:** Zorg ervoor dat het taalgebruik binnen de GVA begrijpelijk en inclusief is, zodat het geen belemmering vormt voor cliënten met een verstandelijke beperking of andere taalbeperkingen. Dit verhoogt de toegankelijkheid van de werktheorie voor alle doelgroepen.

BIJLAGE A   Topiclijst GVA in de praktijk - professionals

Wat zijn de ervaringen tot nu toe met de toepassing van de GVA door gedragswetenschappers, andere professionals verbonden aan de (boven)regionale expertiseteams van de regio Brabant-Zeeland en ouders/verzorgers en de jongeren zelf?

1. Kun je kort iets vertellen over je functie en jouw rol in de toepassing van de GVA?
  - Pas je de GVA zelf toe?
  - Hoe lang werk je er al mee?
  - Hoeveel heb je er nu uitgevoerd?
  - Hoeveel mensen binnen de organisatie voeren de GVA uit? Wat voor functie hebben zij? Zijn zij allemaal geschoold?

2. Hoe ziet de uitvoering van de GVA er in de praktijk uit?
  - Kun je het proces schetsen?
  - Wat is nu anders dan voorheen?
  - Waar in de hulpverleningscyclus heb je de GVA meestal ingezet? Waarom daar?
  - In wat voor casus-specifieke situaties zet je de GVA het beste in? Voor wat voor vragen is het model minder of niet geschikt?

Toelichting:

In het eerste **plan van aanpak** GVA Brabant/Zeeland (juli 2022) is gesteld dat de ambassadeurs gezamenlijk bepalen wanneer een GVA van toegevoegde waarde is, o.a. als de gedachte ontstaat aan een uithuisplaatsing, een over- of gesloten plaatsing, of als professionals niet weten wat best passende hulp. Ook kan op basis van inhoudelijke criteria bepaald worden dat een GVA van meerwaarde is, zoals bijvoorbeeld bij intergenerationele problematiek.

! Als dit soort antwoorden genoemd worden – doorvragen op wanneer denk je aan een UHP, over- of doorplaatsing etc.

In oktober jl. is een **expertmeeting** gehouden over de vraag wanneer de GVA volgens experts het beste in kan worden gezet. Eerste conclusies zijn o.a. dat de GVA tijdig moet worden ingezet als er gezocht wordt naar wat er aan de hand is, er veel hulp is ingezet, maar nog niet duidelijk is wat er precies speelt, bij recidive of er als er na een halfjaar tot een jaar geen vooruitgang is. Deze bevindingen worden meegenomen in het onderhavige onderzoek.

3. Wat zijn volgens jou positieve aspecten van de toepassing van de GVA?

4. Wat zijn volgens jou negatieve aspecten van de toepassing van de GVA? Tegen wat voor problemen wordt aangelopen?

5. Wat levert het werken met een GVA volgens jou op?

6. Wat is er volgens jou nodig om de GVA op een goede manier uit te voeren/ te implementeren binnen een organisatie?
  - Op organisatieniveau (visie, beleid)
  - Op teamniveau (samenwerking, scholing)
  - Op het niveau van de professional (kennis, vaardigheden)

- Is er behoefte aan supervisie? Zo ja, op welke manier zou dit vorm dienen te krijgen? Is hierop al iets ingericht in de praktijk?
- Als er een handleiding wordt geschreven voor het werken met de GVA, welke opmerking zou daar dan in elk geval in moeten staan?

7a. Wat is de invloed van wet- en regelgeving, (boven)regionale zorgstelsel (inclusief postcodezorg en samenwerkingsverbanden), beschikbare menskracht en financiële middelen op het organiseren van GVA's?

7b. Wat is de invloed daarvan op de uitvoering van de uitkomsten?

BIJLAGE B

Gedeelde Verklarende Analyse Molendrift

[Bekijk en vergoot hier het document](#)

▶ Libbo Emmisingel 130 9711 BK Groningen E-MAIL info@molendrift.nl WWW www.molendrift.nl	▶ Lloydsteras 14 9641 BZ Veendam TELEFOON (050) 318 51 42 FAX (050) 312 89 90	▶ Hoofdstraat 178 9982 AK Uithuizenmeeden BANK NL67 1108 0000 5373 58 BIC INGBNL2A	▶ Trambaan 1-4 8441 RH Heerenveen FAX 02078846

Verklarende analyse betreffende:

- Naam :
- Adres :
- Postcode en plaats :
- Geboortedatum :
- Datum opgesteld :
- Behandelaren :

Wat is een verklarende analyse?

In deze verklarende analyse wordt schematisch inzicht gegeven in de interactiepatronen tussen de jeugdige en zijn of haar systeem. Ook wordt hiermee inzichtelijk gemaakt hoe diverse factoren invloed op elkaar hebben en leiden tot de uiteindelijke klachten. We brengen ook de punten in kaart die positief eruit springen en die we kunnen benutten als aanknopingspunten voor de aanpak. Zo kunnen gerichte afspraken met (het systeem van) de jeugdige en eventueel overige hulpverleners gemaakt worden over de insteek van de hulp of aanpak.

Visie en werkwijze

De verklarende analyse is op maat gemaakt voor de jeugdige en zijn of haar systeem. Het doel is een weergave van relevante factoren en de samenhang hiertussen. We geven ook weer of de problemen voortkomen uit een tekort aan kennis over de situatie of door het gebruik van een strategie in die situatie dan wel een beleving van de situatie. De verklarende analyse beschrijft dus aan de ene kant de kernproblemen maar geeft anderzijds ook de verbanden tussen de problemen weer. Een probleem staat vaak niet op zichzelf. Deze verbanden worden door middel van pijlen weergegeven in het schema. De positieve punten worden vaak niet gezien of onvoldoende benut. Dat zijn kansen die we apart benoemen. Deze vorm van analyse wordt ook wel een verklarende analyse genoemd. Een verklarende analyse is nooit af maar vraagt om voortdurende bijstelling wanneer de verklaring onvoldoende blijkt te helpen in het verminderen van de problemen. Met behulp van de verklarende analyse kunnen jeugdige, zijn netwerk en hulpverlener (s) gericht aan de slag gaan om behandeldoelen te formuleren die inspelen op de specifieke problemen, rekening houdend met de situatie van de jeugdige, en de positieve punten weer gaan benutten en inzetten. Indien overige hulpverleners naast de verklarende analyse de betreffende testgegevens nodig hebben, kunnen deze na toestemming van de cliënt verstrekt worden.

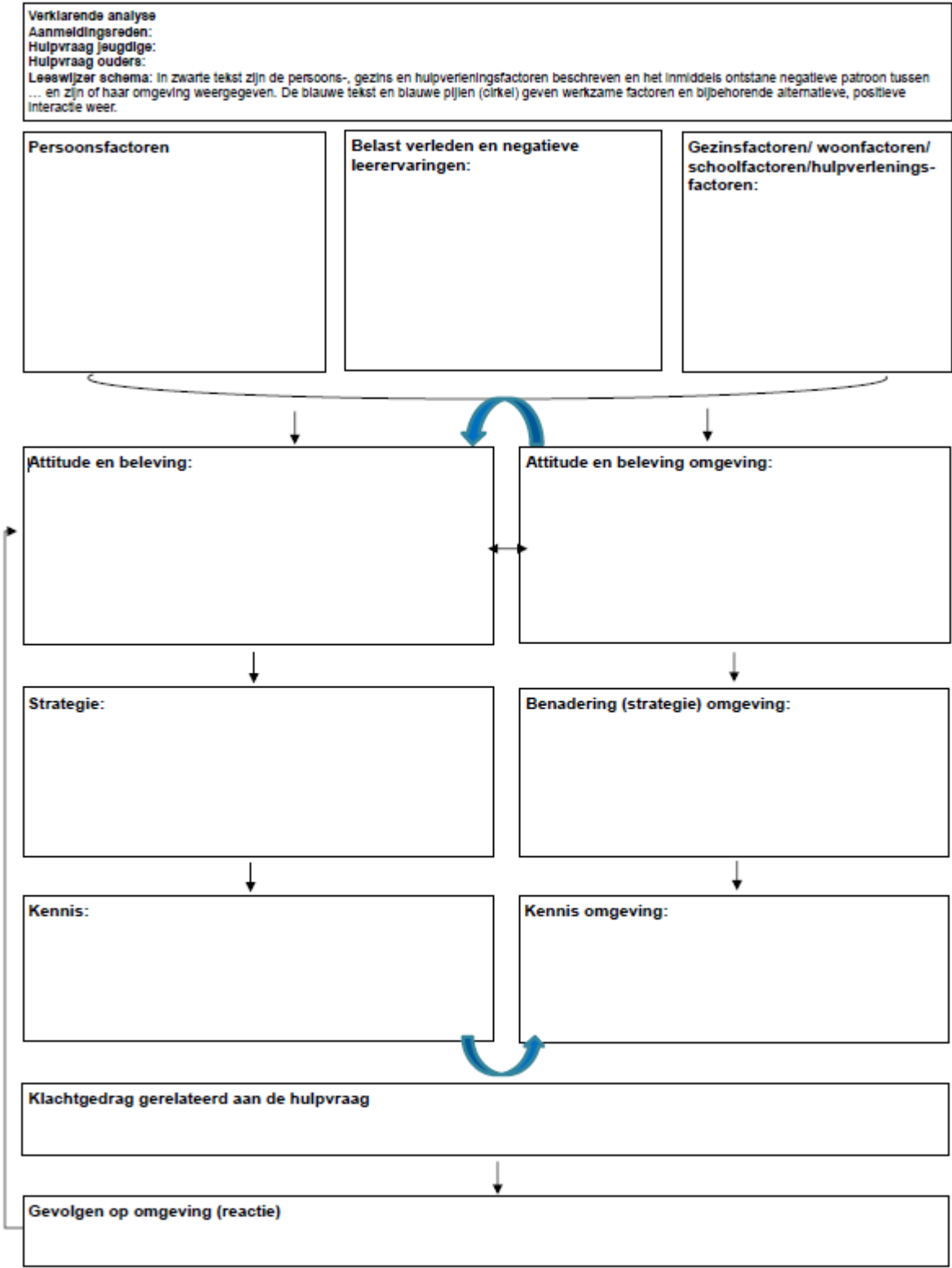
Hoe wordt de verklarende analyse schematisch weergegeven?

De verklarende analyse moet van boven naar beneden gelezen worden. De pijlen tussen de blokken geven de samenhang tussen (een aantal van) de onderstaande onderdelen weer:

- Persoonsfactoren : aangeboren eigenschappen of belangrijke persoonlijkheidskenmerken
- Voorgeschiedenis : relevante gebeurtenissen die plaats hebben gevonden tijdens het opgroeien
- Gezinsfactoren : kenmerken bij ouders of in het gezin die grote invloed hebben op de jeugdige
- Woonfactoren : zaken van invloed in de woon- of leefomgeving
- Kennis : aan-/afwezige kennis bij de jeugdige en diens systeem op gebieden gerelateerd aan het klachtgedrag
- Strategieën : de manier waarop de jeugdige en diens systeem afzonderlijk aanwezige kennis inzetten en toepassen
- Beleving : de manier waarop de jeugdige en diens systeem zichzelf, taken, situaties en problemen afzonderlijk ervaren
- Klachtgedrag : de klachten zoals ervaren door de jeugdige, het systeem en/of de omgeving
- Gevolg : de reactie van de omgeving die door het klachtgedrag wordt opgeroepen.

De volgorde van de blokken geeft de invloed aan die een onderdeel heeft op de andere onderdelen. Zo kan de beleving soms bovenaan de keten geplaatst zijn omdat de gedachten een bepalende rol spelen in de keuze voor een strategie. In andere gevallen kan het onderdeel kennis bovenaan in de keten geplaatst zijn omdat een tekort aan kennis adequaat handelen in de weg staat. Een aanbod van kennis kan dan een eerste stap naar verbetering vormen. Een dikgedrukte tekst naast het kopje binnen een blok geeft de kern weer van dat betreffende blok. Een verdikt kader in de verklarende analyse geeft de insteek voor behandeling weer. Blauw vermelde tekst geeft positieve gedragsverandering(en) aan die tijdens de analyse naar voren komen en die gezien worden als een aanknopingspunt voor een positieve ontwikkeling, samenwerking en aanpak.

Molendrift

Conclusie

De verklarende analyse is opgesteld op basis van de schriftelijke informatie en een gesprek met ouders en de casusregisseur. Hierbij was .. zelf niet aanwezig. De veronderstellingen zouden nog verder bij hen getoetst moeten worden om te beoordelen of het beschreven beeld klopt.

Conclusie: checklist – de conclusie geeft antwoord op:

1. Hoe is dit klachtgedrag ontstaan;
  1. Bij deze cliënt;
  2. Op dit moment;
  3. In dit systeem.
2. Welke persoons-, omgeving- en interactiefactoren;
  1. Houden het klachtgedrag in stand;
  2. Versterken het klachtgedrag;
  3. Verminderen het klachtgedrag;
  4. Maken dat het klachtgedrag op dit niveau voortbestaat en niet toeneemt.

Conclusie opbouw:

1. Beschrijving van de persoonskenmerken en informatieverwerking van de cliënt
2. Beschrijving van de negatieve cirkel tussen de cliënt en diens omgeving
3. Beschrijving van de (mogelijke) positieve cirkel tussen cliënt en diens omgeving
4. (Veronderstelde) werkzame factoren om tot deze positieve cirkel te kunnen komen

Advies

5. Aanbevelingen voor vervolg/behandeling/benadering om deze werkzame factoren te borgen

Met vriendelijke groet,

Voornaam Achternaam
TITEL
BIG ....

Voornaam Achternaam
Orthopedagoog-Generalist
NVO ....
BIG .....

Bijlage

Beschrijving van de afgenomen testen, behorend bij de verklarende analyse van naam, geboren geboortedatum.
De testen zijn op alfabetische volgorde gerangschikt.

Naam test	Beschrijving test

